

GENÇLERİN KİMLİK STATÜLERİNİN KÜLTÜREL KARŞILAŞTIRMASI: İSTANBUL-NUSAYBİN ÖRNEĞİ

İlkay DEMİR *

ÖZET

Amaç: Ergenlerin kimlik statülerinde görülen farklılıkların önemli belirleyicilerinden biri de içinde buldukları bağlamdır. Bu çalışmada sosyokültürel açıdan farklılıklar gösteren Türkiye'nin iki farklı yereliğinden ergenlerin kimlik statülerinin karşılaştırılması ve cinsiyet, yaş ve gelir düzeyi gibi değişkenlerle kimlik statülerinin ilişkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. **Yöntem:** İlişkisel tarama modelindeki çalışmanın araştırma grubunu İstanbul'da (N=229) ve Nusaybin'de (N=232) ortaöğrenim gören toplam 461 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma grubuna demografik bilgi formu ve EOM-EIS uygulanmıştır. **Sonuçlar:** Çok boyutlu kovaryans analizi sonuçlarına göre kimlik statülerinin yerelliklere göre farklılık gösterdiği saptanmış, Nusaybin'deki öğrencilerin İstanbul'dakilere oranla ideolojik alanda kararsız kimlik boyutu ile kişilerarası alanda bağımlı ve kargaşalı kimlik boyutlarından anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde ettiği bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin yaşları ile hem ideolojik alanda, hem de kişilerarası alanda bağımlı kimlik boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş; cinsiyet açısından da ideolojik alanda kargaşalı kimlik ve başarılı kimlik boyutlarında ve kişilerarası alanda kargaşalı kimlik ve kararsız kimlik boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi ve kimlik statüleri arasında ise herhangi bir ilişki saptanmamıştır. **Tartışma:** Çalışma sonuçları kimlik statülerinin Türkiye'nin farklı sosyal ve kültürel özellikler gösteren yerelliklerinde anlamlı bir biçimde farklılaştığını göstermektedir. Ergenlerin psikolojik özelliklerini incelerken bu farklılıkların göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Kimlik statüleri, kültür, bağlam, ergenlik.

SUMMARY: CULTURAL COMPARISON OF THE IDENTITY STATUS OF YOUTH: THE CASE OF ISTANBUL-NUSAYBIN

Objective: Contextual factors are important determinants of the differences between the identity status of adolescents. Present study aimed to compare the identity statuses of adolescents from two socio-culturally distinct regions of Turkey. Together with the cultural influences on identity status, gender, income and age influences on identity status has been analysed within the study. **Method:** Study group consisted of 461 adolescents attending two high schools in Istanbul (N=229) and Nusaybin (N=232). A demographic questionnaire and EOM-EIS were applied to all participants. **Results:** A one way MANOVA yielded significant differences in identity statuses between two regions. At the ideological domain, participants from Nusaybin reported higher on moratorium while at the interpersonal domain they reported higher on both foreclosure and diffusion. Furthermore, participants' ages significantly correlated with foreclosure both in the ideological and interpersonal domains. While family income and identity statuses did not found to be correlated, identity statuses differed in terms of gender both in some ideological and interpersonal domains. **Discussion:** Results of the present study revealed that identity status differed significantly between two socio-culturally distinct regions of Turkey. Results suggest the importance of these differences in analysing the psychological characteristics of adolescents in Turkey.

Key words: Identity status, culture, context, adolescence.

GİRİŞ

Erikson (1950, 1959, 1968) ilk olarak ergenlik dönemi ve kimlik kazanımı arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırdığından beri kimlik, gelişimsel alanda üzerinde en fazla çalışılan konulardan biri olmuştur. Erikson'un (1950, 1959, 1968) kimlik kazanımına ilişkin kavramsallaştırması, tanımladığı sekiz psikososyal gelişim basamağından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Her basamak, sosyal bağlamda oluşan psikolojik gelişim görevinden oluşmaktadır. Erikson (1950) her gelişimsel dönemde çözülmesi gereken bunalımların birbiriyle bağlantılı

olduğunu ve her evredeki bunalımın başarılı çözümünün, bir sonraki evrede ortaya çıkacak olan bunalımın daha iyi kontrol edilebilmesi anlamına geldiğini öne sürmektedir. Erikson (1968) bunalım kavramını "gelişimsel olarak bir dönüm noktası" olarak tanımlamış ve bir yandan kınlanlılığın arttığı, diğer yandansa potansiyellerin genişlediği bir evre olarak kavramsallaştırmıştır. Erikson'a (1950) göre gelişimsel bunalımlar bireyin hem kendisine ilişkin hem de dış dünyaya ilişkin yeni bir bakış açısı oluşturmasını gerektirmektedir ve ergenlik dönemi boyunca birey kendisi olmak ve kendisini diğerleriyle ilişki içerisinde tanımlayabilmek için çabalamaktadır (Erikson, 1959). Bu çaba

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniv. Hasan Ali Yücel Eğitim Fak., Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Erikson'un ergenlik dönemi için tanımladığı gelişimsel görev olan kimlik kazanımını ifade etmektedir. Erikson'a (1950) göre kimlik, bireyin kendi bedeni içinde evinde hissetmesi, nereye gittiğini bilmesi ve kendisi için önemli olan bireyler tarafından onaylandığına inanmasıdır.

Erikson'un kimlik gelişimine ilişkin yaklaşımına, üzerinde en fazla çalışılan katkı, Marcia (1966) tarafından yapılmıştır. Marcia, kimlik statüsü paradigmasını Erikson'un kimlik yapılanması kuramını davranışsal olarak tanımlamak ve araştırmak için geliştirmiştir. Kimlik statüleri, kimlik kazanımı görevine yönelik tepki biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Marcia (1966), ergenlik döneminde görülen dört kimlik statüsü tanımlamıştır. Ergenlerin bu dört statüden hangisi içerisinde yer aldıklarıysa, kimlik arayışının bulunup bulunmaması ve ergenin yaptığı seçimlere bağlanıp bağlanmamasına göre belirlenmektedir. Buna göre arayış (bunalım) süreci bir benlik duygusu arayışı olarak tanımlanırken, bağlanım süreci belirli bir tutum ve davranış kalıbına bağlanma ve bir tür istikrar olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan yola çıkarak dört kimlik statüsü şu biçimde sınıflandırılmıştır: Başarılı kimlik, belirli bir arayışa girmiş ve belirli hedeflere bağlanmış olan ergenleri; bağımlı kimlik, arayışa girmeden verili hedeflere bağlanmış olan ergenleri; kararsız kimlik, arayış içerisinde olan ancak henüz hedeflere bağlılık geliştirmemiş olan ergenleri ve kargaşalı kimlik, herhangi bir arayışa girmemiş ve bağlılık geliştirmemiş olan ergenleri tanımlamaktadır (Marcia, 1966, 1980).

Marcia (1980) kimlik statülerinin evrensel ve normatif karakterine vurgu yapsa da kimliğin sosyal bir bağlamda oluştuğu göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan incelendiğinde, kimlik statüleri paradigmasının en fazla eleştirilen noktası Erikson'un kültürel, tarihsel ve sosyal süreçler açısından bireylerin kimlik gelişiminin farklılaşabileceği öngörüsünü de içeren toplumsal yaklaşımını gözardı etmesidir. Kültürel bakış açısına göre kimlik, değişime dirençli ve kapalı bir içsel sistem değil, birey ve içerisinde yer aldığı toplumun temel bir takım özelliklerini içeren psikososyal bir süreçtir (Smith ve ark. 2004).

Bireyin psikolojik gelişimi içinde bulunduğu bağlamdan bağımsız olarak düşünülmemeyeceğinden, kimlik gelişimi sürecinin farklı bağlamlar ve kültürel ortamlarda farklı biçimlerde yaşanacağı varsayılmaktadır (Shweder 1990). Kimliğe etki eden fak-

törler geniş anlamda kültür, ekonomi, nüfus, politika, fiziki çevre, sosyal sınıf, ırk ve etnik köken gibi faktörlerden; dar anlamda ise, kişilerarası ilişkiler ve gündelik yaşam gibi faktörlerden oluşmaktadır. Bu faktörler, kimlik gelişimini ortak değerler, normlar ve beklentiler aracılığıyla etkilemektedir (Cote ve Allahar 1994, Yoder 2000). Bu açıdan yaklaşıldığında farklı yerelliklerden ve farklı kültürel çevrelerden gelen gençlerin kimlik statülerinin de farklılık göstereceği düşünülebilir. Örneğin, kimlik bunalımının başarılı bir biçimde çözümlenmesi yalnızca Batılı olmayan kültürlerde değil, çok sayıda Batılı kültürde de mümkün görünmemektedir. Batılı toplumlarda genç nüfusun yalnızca %20 ila %30'u başarılı kimlik altında sınıflandırılmaktadır (Pulkkinen ve Kokko 2000, Van Hoof 1999). Pek çok kültürde uygun kimlik çözümü, Marcia'nın sınıflandırması göz önüne alındığında bağımlı kimlik statüsü olarak ortaya çıkmaktadır (Cote ve Levine 2002). Bunun tam olarak analiz edilebilmesi ve anlaşılabilmesi içinse her kültüre özgü gençlik dönemi arayışları ve sosyo-kültürel yapıya ilişkin gelişmelerin ayrıntılarıyla incelenmesi gerekmektedir. Bahsedilen kültürel bakış açısıyla yaklaşıldığında, Türkiye gibi çok kültürlü bir ülkede, farklı yerelliklerde yaşayan gençlerin kimlik statülerinin de farklılık göstereceği varsayımında bulunulabilir.

Çakır ve Aydın'a (2005) göre, Türkiye'de gerçekleştirilen ego kimlik statüleri çalışmalarının yalnızca kentsel bölgelerle, benzer sosyoekonomik ve kültürel gruplarla ve yaş dilimleriyle sınırlı kalması gerekmektedir. Türkiye'deki gençlerin kimlik gelişimlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler elde edilebilmesi için, daha farklı örneklerle çalışılması gerekmektedir. Yerel ve kültürel farklılıklar özellikle Türkiye'nin Batı ve Doğu/Güneydoğu bölgeleri arasında çok daha keskin bir biçimde ortaya çıkmakta, bu durum da farklı kültürel özelliklerin bir sonucu olarak bireylerin kendilerini tanımlama süreçlerini etkileyebilmektedir (Çuhadaroğlu ve ark. 2005, Demir 2007, Kumru ve Thompson 2003, Mocan-Aydın 2000). Bu varsayımlardan hareketle araştırma, İstanbul ve Nusaybin yerelliklerinde öğrenim görmekte olan liseli gençlerin ego kimlik statüleri açısından karşılaştırılması ve çeşitli demografik değişkenlerin kimlik statüleriyle ilişkisinin anlaşılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

YÖNTEM

Örnekleme

İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen çalışmanın araştırma grubunu İstanbul ve Nusaybin yerelliklerinde iki farklı düz lisede orta öğrenime devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma grubuna ulaşmak amacıyla Nusaybin'de ilçenin tek düz lisesi seçilmiş, İstanbul'da ise, araştırma grupları arasındaki gelir farklılıklarının en aza indirilebilmesi amacıyla, ağırlıklı olarak alt gelir grubunun devam ettiği liseler arasından seçkisiz örneklemeyle belirlenen bir düz lise seçilmiştir. Belirlenen bu iki liseye devam eden öğrenciler arasından, yine seçkisiz örnekleme yöntemiyle araştırma grubuna ulaşılmıştır. Araştırma grubunu; yaşları 14 ile 18 ($= 15.69$, $ss=0.88$) arasında değişen 461 (220 kız, 241 erkek) lise öğrencisi oluşturmaktadır. Gençlerin 229'u (105 kız, 124 erkek) İstanbul (Yaş = 15,49, $ss=0.78$) ve 232'si (115 kız, 117 erkek) Nusaybin'de (Yaş = 15,89, $ss=0.93$) yaşamaktadır. İstanbul'da yaşayan gençlerin bildirdikleri ailelerinin aylık gelir ortalaması 992,94 lira, Nusaybin'de yaşayan öğrencilerin bildirdikleri ailelerinin aylık gelir ortalaması 530,86 liradır.

Veri toplama araçları

Çalışmada, öğrencilerin demografik bilgilerini elde edebilmek amacıyla yaş, cinsiyet, ve ailelerinin gelir düzeylerini içeren bir anket formu kullanılmıştır. Öğrencilerin Kimlik statüleri Grotevant ve Adams (1984) tarafından geliştirilen, Eryüksel (1987) tarafından Türkçe'ye çevrilip, geçerlik, güvenilirlik çalışmaları yapılan Benlik Kimliği Objektif Ölçüm Skalası Geliştirilmiş Formu (EOM-EIS) aracılığıyla ölçülmüştür. Ölçek kimliği ideolojik ve kişilerarası olmak üzere iki temel boyut ve boyutların kapsadığı dört temel alt boyut üzerinden tanımlanmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin hem kişilerarası boyutundan, hem de ideolojik boyutundan elde edilen kimlik statüsü puanları kullanılmış ve yorumlanmıştır. Buna göre kimliğin ideolojik boyutunu; meslek, politika, din ve felsefi yaşam biçimi; kişilerarası boyutunu ise cinsiyet rolleri, arkadaşlık, boş zaman uğraşları ve flört oluşturmaktadır. Ölçekte bahsedilen bu boyutlar toplamda; başarılı, bağımlı, kararsız ve kargaşalı kimlik olmak üzere dört ayrı kimlik statüsüyle ilgili 64 likert tipi maddeyi içermektedir. Bu maddelerin 32 adedi kimliğin ideolojik boyutunu, 32 adedi de kişilerarası boyutunu oluşturmaktadır. Ölçeğin

Türkçe uyarlamasında iki yarım test güvenilirlik katsayısı 0.86, iç tutarlılık katsayısı 0.73 ve test-tekerrar test güvenilirlik katsayısı 0.66 olarak saptanmıştır (Eryüksel 1987). Diğer yandan ölçeğin alt boyutlarından kargaşalı kimlik statüsünde iç tutarlılık katsayısı 0.64 olarak hesaplanmıştır. Daha sonra gerçekleştirilen araştırmalarda da özellikle kargaşalı kimlik statüsünde, benzer güvenilirlik sorunları saptanmıştır (Dereboy ve ark. 1999, Varan 1990). Dereboy ve arkadaşları (1999) statü gruplarının; çeşitli psikolojik özellikler açısından incelendiğinde türdeşliklerinin bulunmaması ve psikolojik sorunlarla statüler arasındaki ilişkilerin ölçeğin kuramsal varsayımlarıyla uyuşmaması nedeniyle kurultu geçerliğinin bulunmadığı sonucuna varmıştır. Bu durum araştırmada kullanılan ölçeğin dikkate alınması gereken temel sınırlılığını oluşturmaktadır.

İşlem

İstanbul ve Nusaybin il milli eğitim müdürlüklerinden alınan onay doğrultusunda araştırmada kullanılan ölçme araçları İstanbul ve Nusaybin'de bulunan iki devlet lisesinin çeşitli kademelerinde araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamalar öncesinde araştırma grubuna ölçme araçları ve araştırmanın içeriği kısaca aktarılmış ve gönüllü öğrencilerle uygulama yaklaşık yarım saatte gerçekleştirilmiştir.

Analiz

Araştırmanın temel amacı olan kimlik statülerinin farklı yerellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla yapılan çok boyutlu kovaryans (MANCOVA) analizinden önce, gelir düzeyi ve yaş değişkenlerinin kimlik statüleriyle ilişkisini test etmek için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Ardından kimlik statülerinin cinsiyet değişkeni açısından farkını test etmek için ilişkisiz grup t testi yapılmış ve yapılan bu hesaplamalarda yaş ve cinsiyet değişkenlerinin kimlik statülerinin bazı boyutları üzerinde anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır. Bu anlamlı farklılıkların yerellikler arasındaki kimlik statüsü farklılıklarına etki edebileceği düşünüldüğünden, söz konusu değişkenlerin kovaryet olarak alındığı MANCOVA yapılmıştır. Son olarak kimlik statülerindeki farklılıkların kaynağını belirlemek için tek yönlü ANOVA ve eşli karşılaştırma analizlerinden faydalanılmıştır.

Tablo 1 : Kimlik Statüleri Boyutları ile Gelir Düzeyi ve Yaş için Hesaplanan Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları.

		İdeolojik Kimlik Statüleri Boyutları				Kişilerarası Kimlik Statüleri Boyutları			
		Başarılı Kimlik	Bağımlı Kimlik	Kararsız Kimlik	Kargaşalı Kimlik	Başarılı Kimlik	Bağımlı Kimlik	Kararsız Kimlik	Kargaşalı Kimlik
Gelir	r	-0,047	0,022	0,008	0,026	0,028	0,004	-0,010	-0,089
(N=461)									
Yaş	r	,026	-0,121*	0,002	-0,009	0,079	-0,123*	-0,018	-0,059
(N=461)									

*p<0.01

BULGULAR:

Ön analizlerde yapılan Pearson çarpım momentler korelasyon katsayısı hesaplamalarına göre, öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi ile gerek ideolojik alanda, gerekse kişilerarası alanda başarılı kimlik, bağımlı kimlik, kararsız kimlik ve kargaşalı kimlik boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öğrencilerin yaşlarıyla ise hem ideolojik alanda, hem de kişilerarası alanda bağımlı kimlik boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öğrencilerin yaşları arttıkça, bağımlı kimlik boyutundan elde ettikleri puanlar azalmaktadır (Tablo 1).

Öğrencilerin kimlik statülerinin cinsiyet açısından incelenmesi amacıyla yapılan ilişkisiz grup t-testinde ideolojik alanda başarılı ve kargaşalı kimlik boyutlarında; kişilerarası alandaysa kararsız ve kargaşalı kimlik boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buna göre, ideolojik alanda başarılı kimlik boyutunda kızlar erkeklere oranla daha yüksek puanlar elde ederken, kargaşalı kimlik boyutunda erkekler daha yüksek puanlar elde etmiştir. Kişilerarası alandaysa kararsız kimlik boyutunda erkekler kızlara oranla daha yüksek puanlar elde ederken, kargaşalı kimlik boyutunda

Tablo 2 : Cinsiyet Değişkenine Göre Kimlik Statüleri Boyutları için Hesaplanan İlişkisiz Grup t Testi Sonuçları.

		Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p	Levene F	Cohen d
İdeolojik Boyut	Başarılı Kimlik	kız	220	35,777	7,7004	459	2,34*	0,02	0,41	0,21
		erkek	241	34,124	7,4549					
	Bağımlı Kimlik	kız	220	22,386	8,8380	459	-1,27	0,20	2,38	-0,11
		erkek	241	23,390	8,0289					
Kararsız Kimlik	kız	220	25,231	7,1733	459	0,41	0,68	1,70	0,03	
	erkek	241	24,925	8,6097						
Kargaşalı Kimlik	kız	220	19,890	5,7700	449,16	-2,30	0,02	13,8	-0,21	
	erkek	241	21,302	7,3470						
Kişilerarası Boyut	Başarılı Kimlik	kız	220	30,263	7,1253	459	-1,43	0,15	3,04	-0,13
		erkek	241	31,265	7,8493					
	Bağımlı Kimlik	kız	220	18,945	7,5867	459	-1,59	0,11	3,11	-0,14
		erkek	241	20,120	8,2187					
	Kararsız Kimlik	kız	220	24,068	7,5712	459	-3,73	0,0002	0,65	-0,34
		erkek	241	26,775	7,9409					
	Kargaşalı Kimlik	kız	220	26,040	7,1150	459	2,38	0,01	0,37	0,22
		erkek	241	24,477	6,9690					

Not: Levene testi sonuçlarına göre ideolojik alanda kimlik karmaşası boyutu dışındaki tüm boyutlarda varyansların homojen dağılım gösterdiği saptandığından ideolojik alanda kimlik karmaşası boyutu için eşitsiz varyans t-testi sonucu, diğer tüm alanlarda ise eşit varyans t-testi sonuçları kullanılmıştır.

kızlar daha yüksek puanlar elde etmiştir. Gruplar arasındaki farkın büyüklüğünü anlamak için hesaplanan Cohen d değerleri, kızlar ve erkekler arasında saptanan bu anlamlı farklılıkların etkisinin küçük olduğunu göstermektedir (Tablo 2)

Cinsiyet ve yaş faktörlerinin ego kimlik statüleriyle ilişkisinin saptanması nedeniyle, kimlik statülerinin yerellikler açısından farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde yaş ve cinsiyetin etkisini ortadan kaldırmak amacıyla bu değişkenlerin kovaryet olarak alındığı tek yönlü çok boyutlu kovaryans analizi (MANCOVA) yapılmış ve kimlik statülerinin yerelliklere göre farklılık gösterdiği saptanmıştır (Wilks' Lambda (Λ) = 0,938, Hotelling's Trace = 0,66, F=3,74, p<0.001).

bölgedeki) liseli gençlerin büyük bir bölümü, üniversiteye gitmek ve bir meslek edinmek ya da iş bulmak amacıyla yaşadıkları bölgeyi ve dolayısıyla aile ve çevrelerini terk etmek durumundadır. Kısa vadede okul ya da mesleğe ilişkin yaşayacakları değişim ve ayrılık nedeniyle, bu gençlerin dünya görüşlerinin ne olması gerektiği, dini arayışları, mesleki planları ve gelecekte nasıl bir yaşam biçimine sahip olmaları gerektiği yönünde daha köklü planlar yapmaları gerekmektedir. Bahsedilen bu planlama ve ayrılık süreci lise yıllarını kapsayan orta ergenlik döneminden çok, geç ergenlik döneminin gelişimsel özelliklerini (Erikson 1968, Rindfuss 1991) ifade etmektedir. Benzer biçimde Arnett (2000) 10-18 yaşlarının ergenlik dönemini, 18-25 yaşlarının ise beliren yetişkinlik dönemini ifade ettiğini ve bu dönemde

Tablo 3 : Farklı Yerelliklere Göre Kimlik Statüleri Boyutları için Hesaplanan Çok Boyutlu Kovaryans Analizi Tamamlayıcı Hesapları.

		İstanbul (N=229)	Nusaybin (N=232)	F (1, 457)	p
İdeolojik Boyut	Başarılı Kimlik	34.7 (0.508)	35.1 (0.505)	0.321	0,57
	Bağımlı Kimlik	22.4 (0.560)	23.3 (0.557)	1.294	0,25
	Kararsız Kimlik	23.4 (0.525)	26.6 (0.521)	17.33	0,0001
	Kargaşalı Kimlik	20.1 (0.445)	21.0 (0.442)	2.154	0,14
Kişilerarası Boyut	Başarılı Kimlik	31.1 (0.503)	30.3 (0.500)	1.20	0,27
	Bağımlı Kimlik	18.6 (0.524)	20.4 (0.521)	5.96	0,01
	Kararsız Kimlik	24.9 (0.520)	26.0 (0.517)	2.43	0,12
	Kargaşalı Kimlik	24.2 (0.468)	26.2 (0.465)	8.74	0,003

Not: Rakamlar ortalamaları, parantez içindeki rakamlar ise standart sapmaları göstermektedir. Kimlik statüleri puanları 8 (en düşük puan) ile 48 (en yüksek puan) arasında değişmektedir.

Bu farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını saptamak için yapılan tamamlayıcı analizlerden (tek yönlü ANOVA ve eşli karşılaştırma analizleri) elde edilen sonuçlara göre (Tablo 3) Nusaybin'deki öğrencilerin İstanbul'daki öğrencilere oranla ideolojik alanda kararsız kimlik boyutu ile, kişilerarası alanda bağımlı ve kargaşalı kimlik boyutlarında anlamlı düzeyde yüksek puanlar elde ettiği bulunmuştur.

TARTIŞMA

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda elde edilen bulgular, ergenlerin kimlik statülerinin İstanbul ve Nusaybin yerelliklerinde farklılaştığını göstermektedir. İlk olarak, Nusaybin'deki öğrencilerin İstanbul'dakilere oranla ideolojik boyutta kararsız kimlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Nusaybin'deki (ve genelde bu

aşk, meslek ve dünya görüşüne ilişkin arayışların daha fazla ön plana çıktığını öne sürmektedir. Nusaybin'deki öğrencilerin geçiş sürecini erken yaşamak durumunda kalmalarının, arayış sürecine de daha erken ya da yüksek düzeyde girmelerine yol açmış olabileceği düşünülmektedir. Buna paralel olarak, İstanbul'daki öğrenciler mesleki ya da eğitimsel bir değişim döneminde olsalar da içinde yaşadıkları ortam ve çevreden Nusaybin'dekiler kadar keskin bir ayrışma süreci yaşamayacaklarından henüz beliren yetişkinlik döneminin özelliklerine uzak oldukları, bu durumun da kararsız kimlik puanlarının daha düşük olmasını açıklayan bir etmen oluşturduğu düşünülebilir.

İkinci olarak, Nusaybin'deki katılımcıların cinsiyet rolleri, fbrt, boş zaman ilgileri ve arkadaş ilişkileri ile karakterize olan kişilerarası alanda; bağımlı

kimlik ve kargaşalı kimlik puanlarının İstanbul'dakilere göre yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durum Arnett'in (2000) beliren yetişkinliğin temel arayışlarından biri olarak bahsettiği aşk alanına ilişkin varsayımıyla çelişiyor gibi görünmektedir. Ancak, Marcia'ya (1993) göre geleneksel, toplulukçu kültürün hakim olduğu ortamlarda kimlik arayışı için kurumsallaşmış bir arayış süreci söz konusu olmayabilir ve bağımlı kimlik daha yaygın ve uygun bir kimlik statüsü olarak görülebilir. Marcia'nın tanımladığı bu durum, Nusaybin örneğinde yalnızca kişilerarası alanda görülmektedir. Bu durumun nedeninin İstanbul'a göre geleneksel değerlerin daha fazla hakim olduğu Nusaybin'de, kişilerarası alanın aile ve çevrenin değerlerinden bağımsız olarak değerlendirilmemesi olduğu düşünülebilir. Özellikle kişilerarası ilişkilerde bağımlı kimlik statüsündeki ergenlerin toplulukta norm olan kişilerarası davranışların dışına çıkmaktan kaçınan bireyler olduğu gözlenmektedir (Dyk ve Adams 1990). Marcia'ya (1993) göre topluluk değerlerinin çok fazla vurgulandığı bazı bağlamlarda bağımlı kimlik en uyum sağlayıcı kimlik statüsü olarak ortaya çıkmaktadır çünkü gençler böyle bağlamlarda yaşantılarını sorun yaşamadan sürdürebilmek adına en işlevsel tercihte bulunmaktadır. Kişilerarası boyutta İstanbul ve Nusaybin arasında ortaya çıkan bu farklılık Kağıtçıbaşı'nın (2000) tanımladığı ilişkisellik psikolojisiyle de paralellik göstermektedir. Ona göre ayrışıklık kültürü kesin sınırlarla belirlenmiş, ayrışmış benlik ilişkileriyle karakterize olan kişilerarası ortamları içermektedir. Bağlılık kültürü ise sınırları belirsiz, bağlı, geçişken ve bu yüzden bir ölçüde çakışan benlik ilişkileriyle karakterize olan ortamları ve ilişki düzenlerini içermektedir. Nusaybin, toplumsal yapısı itibarıyla söz konusu bağlılık kültürüne daha yakın özellikler gösterdiğinden, buradaki öğrencilerin İstanbul'dakilere oranla kişilerarası alanda daha fazla karmaşa yaşamaları ve verili kimlikleri daha yüksek düzeylerde içselleştirmeleri söz konusu olabilir.

Araştırmanın demografik değişkenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde, ailenin aylık geliri ile gerek ideolojik, gerekse kişilerarası alandaki kimlik statüleri arasında ilişki saptanmamıştır. Benzer çalışmalardan Wiess'in (1984) çalışmasında da gelirle kimlik statüleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamasına karşın, Solomontos-Kountouri ve Hurry'nin (2008) çalışmasında gelir düzeyi

önemli bir etmen olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ailenin geliri ve kimlik statülerine ilişkin elde edilen sonuç kültürel özelliklerin kimlik gelişiminde gelir düzeyinden daha anlamlı bir etkisi olduğunu düşündürmekle birlikte, araştırma grubunun seçildiği liselerin alt sosyoekonomik gelir düzeyinden olması ve farklı gelir gruplarını içermemesinin de (özellikle İstanbul yerelliğinde) bu sonuca yol açmış olduğu düşünülmektedir.

Yaş değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde hem ideolojik boyut hem de kişilerarası boyutta bağımlı kimlik puanlarının yaşla birlikte azaldığı ortaya çıkmıştır. Marcia (1966) kimlik statülerinin gelişimsel bir süreklilik içinde olduğuna ve kargaşalı kimlik ve bağımlı kimlik gibi boyutlardan başarılı kimliğe doğru bir gelişim göstereceğine vurgu yapmıştır. Araştırmalar, kimlik statülerinin ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemleri boyunca değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Geç ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemindeki gençlerin daha çok başarılı kimlik statüsünde gruplandığı, ilk ve orta ergenlik dönemlerindeki gençlerinse bağımlı kimlik statüsünde gruplandığı görülmektedir (Waterman 1993). Yaş ve kimlik statülerine ilişkin farklı araştırma bulguları olmasına karşın, hem Türkiye'de, hem de diğer ülkelerde yapılan çalışmalar da büyük ölçüde bu örüntüyü doğrulamaktadır (Kroger 1993, Marcia 1993, Waterman 1993, Kumru ve Thompson 2003, Ofazoğlu 2000, Varan 1990).

Kimlik gelişiminde görülen cinsiyet farklılıkları pek çok çalışmada incelenmiştir. Her ne kadar bu çalışmalarda elde edilen bulgular farklılıklar gösterse de (Kroger 1997), araştırmaların pek çoğunda kızların erkeklere oranla daha fazla başarılı statü ve kararsız kimlik statüsünde bulunduğu ortaya çıkmaktadır (Adams ve Fitch 1982, Allison ve Schultz 2001, Archer 1982, 1989, Cramer 2000, Grotevant ve Thorbecke 1982, Meeus 1996). Türkiye'de yapılan çalışmalarda da benzer bir durum görülmektedir; bazı çalışmalarda ego kimlik statülerinde cinsiyetler arası farklılıklara rastlanmazken (Kumru ve Thompson 2003, Ofazoğlu 2000, Varan 1990), bazılarında rastlanmaktadır (Çakır ve Aydın 2005, Solmaz 2002, Ünlü 2001).

Bu çalışmada bulunan cinsiyetler arası farklılıklar incelendiğinde ilk olarak, ideolojik alanda kızlar başarılı kimlik boyutunda yüksek puanlar elde ederken; kargaşalı kimlik boyutunda erkekler yük-

sek puan almışlardır. Yapılan araştırmalar özellikle modern ve geleneksel değerlerin bir arada görüldüğü toplumlarda kızların kendilerini geliştirebilecekleri ve toplumsal yaşama katılabilecekleri bir alan elde edebilmek için; meslek, eğitim ve gelecekteki yaşantıları ile dünya görüşleri üzerine daha fazla düşündüklerini ve daha erken dönemlerde kararlarını netleştirdiklerini ortaya koymaktadır (Alberts ve ark. 2003, Gabriel 2006). Bu açıdan değerlendirildiğinde, ideolojik alanda erkeklere oranla daha başarılı bir kimlik statüsünde yer almaları ve daha az karmaşa yaşamaları beklenebilecek bir sonuçtur. İkinci olarak, kişilerarası alanda kararsız kimlik boyutunda erkekler kızlardan daha yüksek puanlar elde ederken; kargaşalı kimlik boyutunda kızlar daha yüksek puan almışlardır. Kişilerarası boyutta; cinsiyet rolleri, arkadaş ilişkileri ve fört gibi konulara kızların daha fazla duyarlılık göstermeleri nedeniyle, erkeklerden daha fazla başarılı kimlik ya da kimlik arayışı sergilemesi beklenebilecekken (Kroger 1997) elde edilen bulgular aksi yöndedir. Bu durum, kızların meslekler, dünya görüşü ve yaşam biçimi gibi konuları ön plana almaları nedeniyle kişilerarası alandaki arayış sürecini ikinci plana atmalarıyla açıklanabilir. Diğer yandan, araştırmalar ergenlik dönemde toplumsal cinsiyet ve fört gibi konularda kızların geleneksel kadın rolleri ve toplumsal beklentilerle; değişen roller, sorumluluklar ve ilgiler arasında bocaladıklarını ortaya koymaktadır (Archer 1985, 1989). Bir yanda kadına yönelik geleneksel cinsiyet beklentileri ve rolleri, diğer yandaysa modernleşmeyle birlikte kadının toplumsal alanda bağımsızlaşması kızların kişilerarası alanda ne istedikleri, ne yapacakları ve kim olduklarına dair karmaşa yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu çalışmanın bulguları, kimliğin ideolojik ve kişilerarası boyutlarının cinsiyetler arasında farklı biçimlerde geliştiğini göstermektedir. Bununla birlikte bulguların değerlendirilmesinde, saptanan bu farklılığın etkisinin küçük olduğu dikkate alınmalı ve genellemelerden kaçınılmalıdır.

Bu araştırmayla, gençlerin kimlik statülerinin yaşadıkları yerellik açısından farklılaştığı ortaya konulmuştur. Türkiye'nin zenginlik ve farklılıkları barındıran çoğul kültürel yapısı, bireylerin gelişimsel süreçlerini ve psikolojik örüntülerini farklı biçimlerde etkilemektedir. Ancak söz konusu kültürel ve sosyal farklılıkların daha ayrıntılı bir biçimde analiz edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Özellikle günümüze dek ülkemizde ergenlik dönemi ve kimlik gelişimi üzerine çok sayıda araştırma yapılmasına karşın, kimlik gelişiminin kültürel ve bağlamsal yönleri önemli ölçüde ihmal edilmiştir. Bu çalışma söz konusu bağlamsal ve kültürel faktörlerden yalnızca biri olan yerellikler arasındaki karşılaştırma ile sınırlıdır. Oysa yalnızca farklı yerelliklerde değil, farklı sınıfsal bağlamlarda, çalışan gençlerle, farklı okul türlerindeki gençlerle kimlik gelişiminin örüntülerinin çalışılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçüm aracının daha önce değinilen psikometrik sınırlılıkları bulguların değerlendirilmesinde dikkate alınmalı, çalışma farklı kültürel gruplarla, farklı ölçüm araçlarıyla tekrarlanarak elde edilen bulguların tutarlılığı sınanmalıdır. Diğer yandan kullanılan ölçüm aracı ülkemizde yaygın olarak kullanılmasına karşın, kimliği yalnızca belirli sınıflandırmalar ekseninde tartışmaya olanak sağlamaktadır ve bu alanda yeni ölçüm araçlarına ve kuramsal perspektiflere ihtiyaç duyulduğu yerli ve yabancı çok sayıda araştırmada dile getirilmektedir (Cote ve Levine 1988, Demir 2007, Demir ve ark. 2009, van Hoof 2002, Yoder 2000). Ayrıca özellikle kültürel ve bağlamsal etmenlerin kimlik gelişimi süreciyle etkileşimini anlamak için nicel yöntemlerin yanı sıra, nitel derinlemesine incelemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu biçimde, zengin verilerle desteklenen çalışmaların yalnızca gelişimsel araştırmalar için değil, psikolojik verilerin daha doğru analiz edilmesinde ve bağlama ve kültüre duyarlı müdahale yaklaşımlarının geliştirilmesinde de önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alberts C, Mbalo NF, Ackermann CJ (2003) *Adolescents perceptions of the relevance of domains of identity formation: A South African cross-cultural study*. J Youth Adolesc 32: 169-184.
- Allison BN, Schultz JB (2001) *Interpersonal identity formation during early adolescence*. Adolescence 36: 509-524.
- Adams GR, Fitch SA (1982) *Ego stage and identity status development: A cross-sectional analysis*. J Pers Soc Psychol 43: 574-583.
- Archer SL (1982) *The lower age boundaries of identity development*. Child Dev 53: 1551-1556.
- Archer SL (1985) *Career and/or family: Identity process for adolescent girls*. Youth Soc 16: 289-314.
- Archer SL (1989) *Gender differences in identity development:*

- Issues of process, domain and timing. *J Adolesc* 12: 117-138.
- Arnett JJ (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *Am Psychol* 55:469-480.
- Cote JE, Allaha AL (1994) The discovery and conquest of youth: The genesis of the new reserve of cheap labour. *Udkast* 22: 174-189.
- Cote JE, Levine C (1988) A critical examination of the ego identity status paradigm. *Dev Rev* 8: 147-184.
- Cote JE, Levine C (2002) *Identity Formation, Agency, and Culture: A Social Psychological Synthesis*. Lawrence Erlbaum Associates, New Jersey.
- Cramer P (2000) Development of identity. *J Res Pers* 34: 47-72.
- Çakır SG, Aydın G (2005) Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence* 40: 847-859.
- Çuhadaroğlu FÇ, Canat S, Kılıç E ve ark. (2005) *Ergen ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması*. Tüba Yayınları, Ankara.
- Demir HK, Dereboy F, Dereboy Ç (2009) Gençlerde kimlik bocalaması ve psikopatoloji. *Türk Psikiyatri Derg* 20: 227-235.
- Demir İ (2007) *Gençlerin Kimlik Yapıları: Farklı Yerellikler Ekseninde Nitel bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Dereboy İF, Dereboy Ç, Sevinçok L ve ark. (1999) Gençlerde kimlik gelişimi sürecini değerlendirmekte kullanılan iki ölçeğin psikometrik özellikleri: Karşılaştırmalı bir çalışma. *Türk Psikiyatri Derg* 10: 92-101.
- Dyk PH, Adams GR (1990) Identity and intimacy: An initial investigation of three theoretical models using cross lag panel correlations. *J Youth Adolesc* 19: 91-109.
- Erikson EH (1950) *Childhood and Society*. Norton, New York.
- Erikson EH (1959) *Identity and The Life Cycle*. Norton, New York.
- Erikson EH (1968) *Identity: Youth and Crisis*. Norton, New York.
- Eryüksel G (1987) *Ergenlerin Kimlik Statülerinin İncelenmesine Yönelik Kesitsel Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Gabriel M (2006) Youth migration and social advancement: How young people manage emerging differences between themselves and their hometown. *J Youth Stud* 9: 33-46.
- Grotevant HD, Thorbecke W (1982) Sex differences in styles of occupational identity formation in late adolescence. *Dev Psychol* 18: 396-405.
- Grotevant HD, Adams GR (1984) Development of an objective measure to assess ego identity in adolescence: Validation and replication. *J Youth Adolesc* 13: 419-438.
- Jensen LA (2003) Coming of age in a multicultural world: Globalization and adolescent cultural identity formation. *Appl Dev Sci* 7:189-196.
- Kağıtçıbaşı Ç (2000) *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. Evrim Yayınları, İstanbul.
- Kroger J (1993) *Discussions on Ego Identity*. Lawrence Erlbaum, Hillsdale, NJ.
- Kroger J (1997) *Gender and identity: The intersection of structure, content and context*. *Sex Roles* 36: 767-770.
- Kumru A, Thompson R (2003) Ego identity status and self-monitoring behavior in adolescents. *J Adolesc Res* 18: 481-495.
- Marcia JE (1966) Development and validation of ego-identity status. *J Pers Soc Psychol* 3: 551-558.
- Marcia JE (1980) Identity in adolescence. *Handbook of Adolescent Psychology içinde J. Adelson (ed) Wiley, New York, s:159-187*.
- Marcia JE (1993) The status of the statuses: Research review. *Ego Identity: A Handbook For Psychosocial Research içinde JE Marcia ve ark. (ed) Springer-Verlag, New York, s:22-41*.
- Meuss W (1996) Studies on identity development in adolescence. *J Youth Adolesc* 25: 570-598.
- Mocan-Aydın G (2000) Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing cultural boundaries. *Couns Psychol* 28: 281-298.
- Oflazoglu F (2000) *Yetistirme Yurdunda Yasayan Ergenlerde Kimlik Statülerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Pulkkinen L, Kokko K (2000) Identity development in adulthood: A longitudinal study. *J Res Pers* 34: 445-470.
- Shweder RA (1990) Cultural psychology: What is it? *Cultural Psychology: Essays On Comparative Human Development içinde JW Stigler, RA Shweder, G Herdt (ed) Cambridge University Press, Cambridge, UK, s:1-43*.
- Smith AG, Stewart AJ, Winter DG (2004) Close encounters with the midwest: Forming identity in a bicultural context. *Political Psychol* 25: 611-641.
- Solmaz FD (2002) *Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Kimlik Statüleri ile Anne Baba Tutumlarını Algulamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Solomontos-Kountouri O, Hurry J (2008) Political, religious, and occupational identities in context: Placing identity status paradigm in context. *J Adolesc* 31: 241-258.
- Ünlü H (2001) *Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Desteğin ve Ego Kimlik Statülerinin Sosyoekonomik Düzey ve Cinsiyete göre İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Van Hoof A (1999) The identity status field re-reviewed: An update of unresolved and neglected issues with a view on some alternative approaches. *Dev Rev* 19: 497-556.
- Varan A (1990) *Liseli Gençlerin Kimlik Statülerinin Cinsiyet, Yaş ve Sosyo Kültürel Çevre Tarafından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Waterman AS (1993) Developmental perspectives on identity formation: From adolescence to adulthood. *Ego Identity: A Handbook For Psychosocial Research içinde JE Marcia ve ark. (ed) Springer-Verlag, New York, s:42-68*.
- Wiess RH (1984) *The Relationships between Ego Identity Status and Reasoning Level and Their Cognitive Correlates in Females*. Doctoral Dissertation, Teachers College, N.Y.
- Yoder AE (2000) Barriers to ego identity status formation: A contextual qualification of Marcia's identity status paradigm. *J Adolesc* 23: 95-106.

